

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/333692695>

Οι βιβλιότες στην εκπαιδευτική έρευνα (in greek)

Article · June 2018

CITATIONS

0

READS

72

2 authors:

[Pela Stravakou](#)

Democritus University of Thrace

11 PUBLICATIONS 14 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

[Evangelia Ch. Lozgka](#)

Democritus University of Thrace

8 PUBLICATIONS 12 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Information about COVID-19 Vaccination [View project](#)

Classroom management [View project](#)

Πέλα Αντ. Στραβάκου, Ευαγγελία Χρ. Λόζγκα

ΟΙ ΒΙΝΙΕΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ:
ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

1. Εισαγωγή

ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ, που ανήκει στην ομάδα των κοινωνικών επιστημών, ερευνούν τα εκπαιδευτικά θέματα με συστηματικό και μεθοδικό τρόπο χρησιμοποιώντας διάφορες επιστημονικές μεθόδους και όργανα, για να παραγάγουν καινούριες γνώσεις (Στραβάκου, 2006: 125, Χατζηδήμου Κ. & Σταμοβλάσης, 2014: 47-48). Οι έρευνες αναφορικά με τη μεθοδολογία που χρησιμοποιούν διακρίνονται στις ποιοτικές και τις ποσοτικές (Χατζηδήμου Κ. & Σταμοβλάσης, 2014: 48-61) ή αλλιώς, σε εκείνες που χρησιμοποιούν «ευέλκτα» και σε αυτές που χρησιμοποιούν «προκαθορισμένα σχέδια» έρευνας αντίστοιχα, σύμφωνα με τον Robson (2010: xviii).

Η διαφορά ανάμεσα στα δύο παραπάνω μεθοδολογικά παραδείγματα συνίσταται στις διαφορετικές αντιλήψεις που υποστηρίζουν οι ερευνητές που τις εφαρμόζουν, σχετικά με την αλληλεπίδραση των ανθρώπων με το περιβάλλον τους, με τα ζητήματα σχετικά με τη γνώση και τον τρόπο διαμόρφωσής της (επιστημολογικές) και σχετικά με την ουσία του υπό διερεύνηση αντικειμένου (οντολογικές) (Cohen, Manion, & Morrison, 2007: 7-14). Έτσι, οι δύο αντίθετοι ερευνητικοί σχεδιασμοί επιτυγχάνουν διαφορετικούς σκοπούς, με αποτέλεσμα η διεξαγωγή όλων των φάσεων της έρευνας να γίνεται με διαφορετικούς τρόπους. Στα ειδικότερα είδη ποσοτικών σχεδίων συγκαταλέγονται οι συσχετιστικές και δειγματοληπτικές έρευνες, η μετα-ανάλυση, τα πειράματα και η εκ των υστέρων έρευνα με διάφορες υποκατηγορίες (Creswell, 2011: 65-468, Lodico, Spaulding, & Voegtler, 2006: 12-241).

Στον όρο-ομπρέλα «ποιοτικό παράδειγμα» εμπεριέχονται πολλές μέθοδοι που με τη σειρά τους διαφοροποιούνται ως προς τις βαθύτερες αντιλήψεις, τις ερευνη-

Η Πέλα Αντ. Στραβάκου είναι Επίκουρη Καθηγήτρια στο Π.Τ.Δ.Ε. του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

Η Ευαγγελία Χρ. Λόζγκα είναι υποψήφια Διδάκτορας του Π.Τ.Δ.Ε. του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

τικές σκοπιμότητες και τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας, όπως είναι η εθνογραφία, η φαινομενολογία, η ανάλυση λόγου, η θεμελιωμένη θεωρία, η μελέτη περίπτωσης και άλλες πολλές (Miles & Huberman, 1994: 5-7, Robson, 2010: 193-237). Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια υπάρχουν ως αυτόνομο σχέδιο έρευνας και οι λεγόμενες «μεικτές μέθοδοι», που άργησαν να καθιερωθούν λόγω του υφιστάμενου αφοριστικού λόγου επιλογής στην έρευνα είτε του ποιοτικού παραδείγματος μόνο, είτε του ποσοτικού (Creswell, 2011: 592-595).

Η τεχνική των 'vignettes', όρος που εντοπίσαμε να μεταφράζεται στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία είτε ως «σκιαγραφές» (Πεδιαδίτης, 2009: 123), είτε ως «βινιέτες» (Λουάρη, 2014: 104), και ως εκ τούτου θα χρησιμοποιούνται οι έννοιες αυτές στην παρούσα εργασία ως συνώνυμες, εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια σε αρκετές έρευνες, ποιοτικές και ποσοτικές αλλά και σε έρευνες που χρησιμοποιούν μεικτή μεθοδολογία, προκειμένου να συγκεντρώσει ερευνητικά δεδομένα διεθνώς και σε ορισμένες μόνο στον ελλαδικό χώρο.

Ειδικότερα, στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι βινιέτες χρησιμοποιήθηκαν για να συγκεντρώσουν δεδομένα σχετικά με την αντιμετώπιση συγκρουσιακών καταστάσεων των μαθητών από νηπιαγωγούς και δασκάλους, με το πώς ένιωθαν οι τελευταίοι για τις καταστάσεις αυτές και με το πώς χαρακτήριζαν τους μαθητές (Βουγιούκας, Μπεντούλη, & Μπαλλή, 2012). Ωστόσο, έχει επισημανθεί από μελετητές και πιο πρόσφατα από τους Bradbury-Jones, Taylor και Herber (2014: 427) ότι με την περιγραφή του τρόπου που οι βινιέτες κατασκευάζονται και εφαρμόζονται ως ερευνητικά εργαλεία, δεν καταπιάνονται αρκετά δημοσιεύματα. Αν και υπάρχουν κάποιες τέτοιες μελέτες που δεν αφορούν όμως στον εκπαιδευτικό χώρο (π.χ. Barter & Renold, 2000, Hughes, 1998, Hughes & Huby, 2004, ό.π.), η περιγραφή της τεχνικής αυτής δεν είναι συστηματική ούτως ώστε να εφαρμοστεί και σωστά. Επίσης, οι σκιαγραφίες φαίνεται πως απουσιάζουν από τα περισσότερα εγχειρίδια που πραγματεύονται θέματα ερευνητικής μεθοδολογίας και η παντελής απουσία ενός επιστημονικού δημοσιεύματος που να καταπιάνεται με τις διαφορετικές εφαρμογές που έχουν, δυσκολεύει τη χρησιμοποίησή τους ιδίως από τους νεότερους ερευνητές, αλλά και όχι μόνο. Έτσι, αποφασίσαμε να εκπονήσουμε το άρθρο αυτό, που βασικό στόχο του έχει να παρουσιάσει τις διάφορες χρήσεις των σκιαγραφήσεων στην έρευνα και τα μεθοδολογικά ζητήματα που εγείρονται από την εφαρμογή τους.

2. Οι βινιέτες ως τεχνική συλλογής δεδομένων

Σύμφωνα με τον Hughes (1998: 381), σε βορειοαμερικανούς ερευνητές από την επιστήμη της ψυχολογίας τοποθετούνται οι απαρχές της εφαρμογής αυτής της τεχνικής, ενώ η Martin (2006: 1) αποδίδει την πρώιμη εμφάνισή της στις μελέτες για τον τρόπο σκέψης των παιδιών σχετικά με ηθικά ζητήματα από τον Piaget. Όποια και αν

ήταν η πρώτη χρήση της τεχνικής, οι βινιέτες πλέον εφαρμόζονται ως μεθοδολογικό εργαλείο στην επιστήμη της Παιδαγωγικής, στον χώρο της υγείας, στην Ψυχολογία και στην Κοινωνιολογία, όπως και στο Μάρκετινγκ (Simon & Tierney, 2011: 2, Watson, Polonsky & Hyman, 2002: 41).

Σε γενικές γραμμές, στις βινιέτες, για να συγκεντρωθούν δεδομένα, περιγράφεται σύντομα και αποσπασματικά ένα συμβάν, μία περίπτωση, ένα γεγονός ή ένα άτομο με βάση πάντα το τι επιδιώκει να επιτύχει ο ερευνητής και τη θεωρία που χρησιμοποιεί. Η περιγραφή αυτή λειτουργεί ως αίτιο για να προκαλέσει τις απαντήσεις των συμμετεχόντων/υποκειμένων στην έρευνα στις ερωτήσεις που ακολουθούν τις βινιέτες για το συγκεκριμένο πλαίσιο που περιγράφεται (Atzmüller & Steiner, 2010: 128, Hughes & Huby, 2004: 36-38).

Ένας πιο στενός ορισμός για τις βινιέτες αναφέρει ότι αυτές «είναι ατελείς μικρές ιστορίες που είναι γραμμένες για να αντανακλούν, με έναν λιγότερο πολύπλοκο τρόπο, καταστάσεις της πραγματικής ζωής προκειμένου να ενθαρρύνουν συζητήσεις και πιθανές λύσεις σε προβλήματα όπου πολλαπλές λύσεις είναι πιθανές» (Jeffries & Maeder, 2009: 22). Οι σκιαγραφήσεις εμπλέκουν τα άτομα σε διλημματικές και προβληματικές καταστάσεις, όπου καλούνται να πάρουν μία απόφαση, ενώ πολλές εναλλακτικές προτάσεις υπάρχουν. Επίσης, μπορεί να χρειάζεται τα άτομα να φανταστούν την εξέλιξη της περιγραφόμενης ιστορίας ή να καταθέσουν τις απόψεις τους για το ζήτημα που μελετάται (Bloor & Wood, 2006: 184, Finch, 1987: 106-107).

Συνεπώς, για τη διαμόρφωση των βινιέτων χρειάζεται να σχηματιστούν το σενάριο και το τμήμα των ερωτημάτων-ζητημάτων που ακολουθούν, όπου τα άτομα θα δώσουν τις απαντήσεις τους. Αναφορικά με το πρώτο τμήμα, τα σενάρια μπορούν να διαμορφωθούν βάσει των εμπειριών αυτού που διεξάγει την έρευνα ή των βιωμάτων των ατόμων στα οποία απευθύνεται ή ακόμα με βάση τη βιβλιογραφική παραγωγή (Hughes & Huby, 2004: 37-38). Επίσης, και μέσα από προκαταρκτικές έρευνες, συλλέγονται τα στοιχεία για τον σχεδιασμό των σεναρίων, έτσι ώστε αυτά να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα των ατόμων στην έρευνα (Barter & Renold, 1999, «Implementation of vignettes,» παράγρ. 1). Σημαντικό είναι επίσης για την ενίσχυση της ποιότητας των δεδομένων που θα συγκεντρωθούν, πριν τη διεξαγωγή της διαδικασίας να υπόκεινται σε πιλοτικό έλεγχο τα σενάρια ή να ελέγχονται από άτομα που είναι ειδικοί στο θέμα που πραγματεύεται η εκάστοτε μελέτη (Gould, 1996: 210-212). Κάποιες γενικές κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό βινιέτων σε μορφή κειμένου, όπως προκύπτουν από την υπάρχουσα βιβλιογραφία καταγράφονται στον **Πίνακα 1**.

Βέβαια, η ιστορία στις σκιαγραφήσεις μπορεί να προβληθεί και με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή ή μέσω οπτικοακουστικών μέσων και να είναι εικόνες ή τραγούδια αντί για κείμενο, προσφέροντας ευελιξία στον ερευνητή (Hughes, 1998: 382). Σύμφωνα με τους O' Reilly και Dogra (2017: 102-103), σε περιπτώσεις που οι

Πίνακας 1: Κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό βινιετών σε μορφή κειμένου

1. Να μην υπερβαίνουν τις 200 λέξεις¹2. Να είναι προσαρμοσμένες στους αποδέκτες τους και να γράφονται με λέξεις από την κουλτούρα των συμμετεχόντων3. Να είναι εύληπτες για τους συμμετέχοντες στην έρευνα και να διατυπώνεται με σαφήνεια το πλαίσιο στο οποίο θα πρέπει να απαντήσουν τα άτομα4. Να μην περιέχουν αναγνωριστικά των ατόμων, εάν βασίζονται σε προκαταρκτικές έρευνες5. Να μην συμπεριλαμβάνονται οι απαντώντες στις περιγραφές6. Να γράφονται όλες με τον ίδιο τρόπο, σε αφηγηματική μορφή και διατυπωμένες στην παροντική χρονική βαθμίδα7. Να εμπεριέχουν τα στοιχεία που ο ερευνητής θέλει να δει πώς θα επιδράσουν στις απαντήσεις των ατόμων²8. Να ενθαρρύνεται ο πλουραλισμός απόψεων και να μην αναμένεται ενδεδειγμένη άποψη9. Να υπάρχει αρχή και μέση στα σενάρια, αλλά το τελείωμα να εξαρτάται από τις απόψεις των συμμετεχόντων³10. Οι περιγραφές να είναι συνοφασμένες με την πραγματικότητα των αποδεκτών τους και να μην περιγράφουν εξτρεμιστικές καταστάσεις (Bradbury-Jones et al., 2014: 432-434, Campbell, 1996: 4, Evans et al., 2015: 165, Finch, 1987: 111, Hughes 1998: 389, Hughes & Huby, 2004: 37-41, Jeffries & Maeder, 2009: 22, Wason et al., 2002: 53-54)   1. Δεν υπάρχει ομοφωνία στη βιβλιογραφία αναφορικά με τον αριθμό των λέξεων από τις οποίες πρέπει να αποτελούνται οι περιγραφές, αλλά εμείς χρησιμοποιούμε την πρόταση των Jeffries και Maeder (2009: 22).2. Στους παραγοντικούς σχεδιασμούς των βινιετών στις ποσοτικές έρευνες αυτά τα στοιχεία αποτελούν τις ανεξάρτητες μεταβλητές που χειρίζεται συστηματικά ο ερευνητής και η διαδικασία αναλύεται περισσότερο στη συνέχεια.3. Αυτό το σημείο σχετίζεται με το είδος της σκιαγράφησης και με το πώς ζητείται από τους συμμετέχοντες να αντιδράσουν. Έτσι, είτε τα άτομα πρέπει να λύσουν το περιγραφόμενο ζήτημα στην ιστορία όταν δεν δίνεται το τέλος σ' αυτήν, είτε να κρίνουν την κατάληξη όταν η ιστορία έχει τέλος, αλλά υπάρχει ασάφεια στα στοιχεία που δίνονται στην περιγραφή (Jeffries & Maeder, 2011: 163).

συνεντευξιζόμενοι είναι άτομα παιδικής ηλικίας, οι σκιαγραφήσεις ενδείκνυται να είναι βίντεο, κείμενα με εμπλουτισμένες εικόνες, καρτούν με ήρωες-ζώα, για να είναι πιο προσιτές οι ιστορίες στα παιδιά.

Ακόμα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μία βινιέτα που εξελίσσεται και εμπλουτίζεται με νέα στοιχεία καθώς προχωρά η ερευνητική διαδικασία, με τα άτομα να απαντούν για το διαφορετικά διαμορφωμένο πλαίσιο της ιστορίας κάθε φορά ή για την τροπή του σεναρίου, αντί για ορισμένες αυτοτελείς ιστορίες ανεξάρτητες μεταξύ τους (Jenkins, Bloor, Fischer, Berney, & Neale, 2010: 176). Στην περίπτωση, όμως, της σκιαγράφησης που αναπτύσσεται βαθμιαία, η Finch (1987: 109) επισημαίνει ότι χρειάζεται προσοχή στην ποσότητα των διαφοροποιήσεων της ιστορίας, καθώς περισσότερες από τρεις είναι δύσκολο να τις διαχειριστούν οι συμμετέχοντες. Επίσης, εντοπίζει ότι υπάρχει κίνδυνος να δίνει το άτομο όχι τις πραγματικές προσωπικές του απαντήσεις για τις ερωτήσεις που τίθενται, αλλά τις επιθυμητές, σε περίπτωση που η εξέλιξη της ιστορίας δεν είναι αυτή που ανέφερε. Προσοχή χρειάζεται να δο-

θεί και στη διάρκεια ενασχόλησης των ατόμων στην έρευνα με τα σενάρια, που δεν θα πρέπει να είναι περισσότερη από δύο ώρες (Soydan, 1996: 126).

Αφού ολοκληρωθεί η κατασκευή των σκιαγραφήσεων, σειρά έχει το δεύτερο μέρος και τα ερωτήματα που θα τεθούν με βάση τα σενάρια για να απαντήσουν τα άτομα, όπου και εδώ παρατηρείται ποικιλία εφαρμογών. Πιο συγκεκριμένα, μετά την επίδειξη της περιγραφής, μπορεί να χρειαστεί οι απαντώντες να εκθέσουν την άποψή τους για το ζήτημα ή για τον τρόπο που θεωρούν ότι θα εξελιχθεί η ιστορία στην πραγματική ζωή (Hughes, 1998: 389) ή για το πώς θα ήταν σωστό να εξελιχθεί (Finch, 1987: 108). Σύνηθες είναι ακόμα να ρωτούνται για τον τρόπο συμπεριφοράς του πρωταγωνιστή της βινιέτας ή για τη δική τους συμπεριφορά. Μάλιστα, αν συνδυαστούν τα δύο παραπάνω και ο ερευνητής ενθαρρύνει τα άτομα να καταθέσουν τις ενέργειές τους, αφού απαντήσουν πρώτα για τη συμπεριφορά του πρωταγωνιστή της βινιέτας, υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες να καταγραφούν πιο ειλικρινείς απόψεις (Barter & Renold, 2000: 310-312). Εναλλακτικά, στη διαδικασία μπορεί να εφαρμοστεί η τεχνική της «προφορικής εξωτερίκευσης» σε έναν ποιοτικό σχεδιασμό με συνεντεύξεις (Hughes & Huby, 2004: 39-40), όπου οι συμμετέχοντες να χρειάζεται, βάσει ορισμένων κριτηρίων, να ιεραρχήσουν ή να κατατάξουν τις ιστορίες σε ομάδες (Martin, 2006: 2) ή και να υποδυθούν τους ρόλους στην περιγραφόμενη κατάσταση (Salmons, 2016: 152).

Ο τρόπος βέβαια που θα χρησιμοποιηθούν οι βινιέτες μαζί με άλλες μεθόδους, η διαδικασία που ακολουθείται στην εφαρμογή τους και άλλα ζητήματα, όπως ο αριθμός τους, διαφέρουν ανάλογα με το αν ακολουθείται ένας ποιοτικός ή ένας ποσοτικός σχεδιασμός. Γι' αυτόν τον λόγο καταπιανόμαστε στη συνέχεια με την χρησιμοποίησή τους στο κάθε παράδειγμα ξεχωριστά.

2.1. Σε ποιοτικές έρευνες

Στις ποιοτικές έρευνες οι σκιαγραφήσεις παρέχονται με τη διεξαγωγή διαφόρων τύπων συνεντεύξεων όπως είναι οι ομάδες εστίασης (Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, 2015), οι συνεντεύξεις σε βάθος ή οι ημιδομημένες συνεντεύξεις αναμένοντας απαντήσεις σε ανοιχτού τύπου ερωτήσεις (Bloor & Wood, 2006: 183, Hughes & Huby, 2004: 42). Στόχος του ερευνητή σε αυτή την περίπτωση είναι να φέρει στην επιφάνεια τις προσωπικές απόψεις των απαντώντων, για την κατανόηση του υπό διερεύνηση φαινομένου (Ulrich & Ratcliffe, 2008: 164). Οι Jenkins και συν. (2010: 178) επισημαίνουν ακόμη ότι εδώ επιδιώκεται «(οι σκιαγραφήσεις)...να επιτύχουν την κατανόηση των κοινωνικών στοιχείων του ερμηνευτικού πλαισίου και των αντιληπτικών διαδικασιών του συμμετέχοντα». Μάλιστα, λόγω του σκοπού των ποιοτικών μελετών οι Barter και Renold (2000: 310) τονίζουν ότι σε αυτή την περίπτωση είναι προτιμότερο να μην προσδιορίζονται πλήρως τα στοιχεία στην περιγραφή των ιστοριών. Εδώ το ανώτατο όριο των σκιαγραφήσεων είναι οι έξι (Bloor & Wood 2006: 183). Η τεχνική μπορεί να εφαρμοστεί προς το τέλος της ερευνητικής διαδικασίας, ενώ το-

ποθετώντας την ο ερευνητής στην αρχή εξασφαλίζει καλύτερο κλίμα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης (Barter & Renold, 1999, «Using vignettes within the qualitative paradigm»).

Μετά τη διαμόρφωση των υποθετικών ιστοριών, η συνήθης τακτική που ακολουθείται για την εφαρμογή της τεχνικής για τα σενάρια γραπτής μορφής που συμπεριλαμβάνονται σε ατομικές συνεντεύξεις είναι η εξής: Αφού ενημερωθούν οι συμμετέχοντες για το τι αναμένεται από αυτούς, διαβάζουν την κάθε ιστορία ξεχωριστά, σε περίπτωση που είναι αυτοτελή σενάρια, ή το κάθε απόσπασμα όταν η βινιέτα εξελίσσεται. Έπειτα, αφού τα άτομα επεξεργαστούν τα δεδομένα, τίθενται οι ερωτήσεις από τον συνεντευκτή ανάλογα με τη δομή της συνέντευξης (Roche, 1997: 95). Ωστόσο, εδώ το πρόσωπο που διεξάγει την έρευνα θα πρέπει να λάβει υπόψη του την αναγνωστική ικανότητα του αποδέκτη των σκιαγραφήσεων και εάν η τελευταία κρίνεται ανεπαρκής, τότε να κάνει ο ίδιος την ανάγνωση (Hughes, 1998: 388).

Μεταξύ των θετικών στοιχείων που συγκεντρώνει η εφαρμογή της υπό συζήτηση τεχνικής στους ποιοτικούς ερευνητικούς σχεδιασμούς, είναι ότι μπορεί να υπερκεράσει κάποιους περιορισμούς που χαρακτηρίζουν άλλες μεθόδους συγκέντρωσης δεδομένων, όπως είναι η παρατήρηση που τρωτό της σημείο είναι μεταξύ άλλων η παραγωγή μη αληθινών δεδομένων λόγω της παραμονής του ερευνητή στο πεδίο (Gould, 1996: 208-210). Ακόμη, η δυνατότητα εφαρμογής της μαζί με άλλα εργαλεία και μεθόδους έρχονται να προστεθούν στα δυνατά της σημεία (Barter & Renold, 2000: 310-311).

Στις ποιοτικές έρευνες όμως οι βινιέτες ως εργαλείο συλλογής εμφανίζονται και με έναν άλλον, διαφορετικό τρόπο εφαρμογής, που επινοήθηκε από τον Miles (1990: 38) και τους συνεργάτες του. Οι ερευνητές δημιούργησαν την τεχνική για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα με τα δεδομένα που χάνονται επειδή ο ερευνητής δεν μπορεί να είναι συνεχώς στο πεδίο έρευνας (Miles & Huberman, 1994: 81). Σε αυτή την εφαρμογή των σκιαγραφήσεων που αναπτύχθηκε στον εκπαιδευτικό χώρο, σκοπός είναι να προκύψει μέσα από μία αλληλεπιδραστική διαδικασία ανάμεσα στον ερευνητή και τους συμμετέχοντες ένα γραπτό κείμενο που θα εξιστορεί γεγονότα με τη σειρά που εκτυλίχθηκαν. Στις περιγραφές αντανακλώνται χαρακτηριστικά περιστατικά του ερευνητικού φαινομένου ή από την εκτέλεση των επαγγελματικών καθηκόντων των εκπαιδευτικών, αν η έρευνα εστιάζει στο τελευταίο (Miles, 1990: 38, ό.π.: 81-82). Στην εφαρμογή της τεχνικής εδώ, τα άτομα αρχικά ενημερώνονται από αυτόν που διεξάγει την έρευνα για τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί και ενθαρρύνονται να ανασύρουν από τη μνήμη τους ένα σχετικά πρόσφατο περιστατικό για το υπό διερεύνηση ζήτημα, ενώ τους δίνονται και γενικές οδηγίες για να το αφηγηθούν. Μόλις τα άτομα συγγράφουν το γεγονός, ακολουθεί μία αλληλοεπιδραστική και ανατροφοδοτική διαδικασία ανάμεσα στον συμμετέχοντα και τον ερευνητή, έως ότου προκύψει μία περιγραφή που έχει ελεγχθεί από τον συμμετέχοντα και δεν έχει αναγνωριστικά στοιχεία (Miles, 1990: 39).

Η διαφορά που εμείς εντοπίζουμε ανάμεσα στις δύο παραπάνω εφαρμογές των σκιαγραφήσεων ως ποιοτικών μεθοδολογικών εργαλείων είναι ότι στην πρώτη περίπτωση οι ιστορίες δε βασίζονται σε πραγματικά γεγονότα που έχουν συμβεί στους συμμετέχοντες. Βέβαια, το τελευταίο είναι επιθυμητό για πιο έγκυρα δεδομένα, αλλά τα στοιχεία με τα οποία διαμορφώνονται δεν παύουν να είναι υποθετικά και ζητούνται οι απόψεις των ερωτώμενων γι' αυτά. Αντίθετα, στην τεχνική του Miles και των συνεργατών του, στόχος είναι τα όσα περιγράφονται στις βινιέτες να αντιπροσωπεύουν την πραγματικότητα και το τι βρίσκεται στο εκάστοτε πλαίσιο. Μία άλλη διαφορά επίσης αποτελεί το ότι στην πρώτη περίπτωση επιχειρείται να διαμορφωθούν οι βινιέτες, έτσι ώστε να προκαλέσουν τις αντιδράσεις των ερωτώμενων οι οποίες θα αποτελέσουν τα δεδομένα προς ανάλυση. Από την άλλη, στην τεχνική και πάλι των Miles και συν. οι παραγόμενες σκιαγραφήσεις συνιστούν τα ερευνητικά ευρήματα που δεν οδηγούν κατ' ανάγκη στην παραγωγή νέων δεδομένων. Η εφαρμογή αυτή περιγράφεται πολύ συνοπτικά και στη διδακτορική διατριβή του Πεδιαδίτη (2009: 123) που αφορά στην εκπαιδευτική έρευνα.

Ακόμη, οι Miles και Huberman (1994: 82-83) επισημαίνουν και μία άλλη εναλλακτική εφαρμογή των βινιετών όπως έχει χρησιμοποιηθεί από άλλους ερευνητές για την παρουσίαση των ερευνητικών ευρημάτων, όπου η περιγραφή συντίθεται από αυτόν που διεξάγει την έρευνα για την οποία θα κάνουμε λόγο ξεχωριστά στη συνέχεια.

Μία λίγο διαφορετική χρήση που συνδυάζει τις παραπάνω εφαρμογές των σκιαγραφήσεων εντοπίζεται και στους Angelides, Leigh και Gibbs (2004), που εστιάζουν περισσότερο στη χρησιμοποίηση της τεχνικής τους για να επιφέρει βελτίωση στο παρεχόμενο στη σχολική μονάδα έργο, με την ενεργό εμπλοκή των εκπαιδευτικών στην ερευνητική διαδικασία. Οι παραπάνω ερευνητές υποστηρίζουν την εφαρμογή των βινιετών προς αυτή την κατεύθυνση, θεωρώντας ότι με τη συμμετοχή των παιδαγωγών της πράξης στην έρευνα, που θα επιφέρει τον αναστοχασμό τους στον τρόπο που εκτελούν τα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα, και με την εστίαση της έρευνας στην πραγματικότητα του εκάστοτε σχολείου, μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα αποτελέσματα για τις σχολικές μονάδες και αύξηση των δεικτών ποιότητας.

Για να επιτευχθεί ο παραπάνω σκοπός, ο ερευνητής σχεδιάζει τη βινιέτα αφηγούμενος στη σκιαγράφηση ένα περιστατικό που είδε και άκουσε από την παραμονή του στο σχολικό περιβάλλον, μια ματιά στη σχολική τάξη κατά την εκτέλεση της διδασκαλίας την οποία αργότερα θα συζητήσει με τον εκπαιδευτικό που παρατήρησε ή η βινιέτα θα συμπεριληφθεί στην ατζέντα συζήτησης όλων των συναδέλφων σε μία συνάντησή τους, όπου ο ερευνητής θα αναλάβει τον ρόλο του «κριτικού-φίλου» (σ. 476). Εκεί οι εκπαιδευτικοί με την καθοδήγηση των ερωτήσεων του ερευνητή ο οποίος θα διατυπώσει ερωτήσεις, θα στοχαστούν πάνω στον τρόπο εκτέλεσης του εκπαιδευτικού έργου, θα αντιληφθούν τα αδύναμα σημεία και θα αναζη-

τήσουν άλλους τρόπους συμπεριφοράς που ενδεχομένως θα επιφέρουν υψηλότερα αποτελέσματα.

2.2. Σε ποσοτικές έρευνες

Στους ποσοτικούς σχεδιασμούς, το δεύτερο κομμάτι των βινιετών -αυτό των ερωτημάτων που ακολουθούν -συνιστά δειγματοληπτικές έρευνες με ερωτηματολόγια με κλειστές συχνά ερωτήσεις που απαντώνται ατομικά, ενώ ζητούνται να συμπληρωθούν και δημογραφικά στοιχεία. Τα υποκείμενα επιλέγουν την απάντηση που τους εκφράζει μέσα από τις εναλλακτικές επιλογές στις διαφόρων τύπων κλίμακες μέτρησης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, όπως είναι η κλίμακα Likert (Atzmüller & Steiner, 2010: 128, Hughes, 1998: 382, Wilks, 2004: 80-81). Βέβαια, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και έτοιμα ερωτηματολόγια, ήδη διαμορφωμένα από άλλους ερευνητές, σε συνδυασμό με τα υποθετικά σενάρια, όπως στην έρευνα των Παναγιώτου-Χαριλάου και Τσιάκκιρου (2011) όπου χορηγήθηκε στα υποκείμενα, μετά τις ιστορίες, το ερωτηματολόγιο των Everard και Morris για τον τρόπο διαχείρισης συγκρούσεων, προκειμένου να διερευνηθεί πώς αντιμετωπίζουν οι Διευθυντές Κυπριακών σχολείων πρώτης βαθμίδας εκπαίδευσης τις συγκρουσιακές καταστάσεις.

Από την άλλη, τα σενάρια στις ποσοτικές έρευνες μπορεί να σχεδιαστούν με δύο τρόπους ανάλογα με τους ερευνητικούς σκοπούς, σύμφωνα με τους Cavanagh και Fritzsche, καθώς τα στοιχεία μεταξύ των ιστοριών μπορούν να μεταβάλλονται ή να μην αλλάζουν καθόλου (Caro et al., 2012: 8). Η πρώτη περίπτωση χρησιμοποιείται όταν ο ερευνητής θέλει να εξετάσει το πώς το υπό διερεύνηση αντικείμενο που αποτυπώνεται στις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο αλλάζει εξαιτίας των στοιχείων του σεναρίου, και έτσι οι ιστορίες διαμορφώνονται με τους πολύπλοκους παραγοντικούς σχεδιασμούς (Atzmüller & Steiner, 2010: 129). Μάλιστα, στη διεπιστημονική βιβλιογραφία δεν υπάρχει ομοφωνία για την ονομασία της τεχνικής με αυτή την εφαρμογή, πράγμα που προκαλεί σύγχυση, αφού αναφέρεται από άλλους ως «μέθοδος προκαθορισμένης επιλογής (stated-choice method)», στο μάρκετινγκ ως «conjoint analysis» ή στην οικονομική επιστήμη ως «μέθοδος εξαρτημένης εκτίμησης (contingent evaluation method)» (Caro et al., 2012: 8-9).

Οι παραγοντικοί σχεδιασμοί των βινιετών διακρίνονται σε δύο επιμέρους είδη: στο παραγοντικό πείραμα και στην «παραγοντική επισκόπηση (factorial survey)». Στο πείραμα ο ερευνητής προβαίνει με συστηματικό τρόπο σε συνδυασμό των επιμέρους επιπέδων των ανεξάρτητων μεταβλητών (παραγόντων) που έχει καταλήξει ότι μπορεί να επιδράσουν μέσα από ένα καλά διαμορφωμένο θεωρητικό πλαίσιο στο ζήτημα που μελετά, ενώ κρατά κάποιες μεταβλητές ελεγχμένες. Οι συνδυασμοί αυτοί θα αποτελέσουν προτάσεις που θα διαμορφώσουν τα υποθετικά σενάρια, ο αριθμός των οποίων ορίζεται από την ποσότητα των ανεξάρτητων μεταβλητών και των επιπέδων τους. Έτσι, αν είχαμε 3 ανεξάρτητες μεταβλητές με 3, 4 και 5 επίπε-

δα, οι βινιέτες θα ήταν $3 \times 4 \times 5 = 60$. Έπειτα, τα υποθετικά σενάρια αν δεν είναι πολλά δίνονται όλα στα υποκείμενα ή αν είναι πολλά, χρησιμοποιώντας τους τρόπους και τις μεθόδους των πειραμάτων, επιλέγεται το πόσα και ποια θα δοθούν στο κάθε υποκείμενο.

Σε αντίθεση με το πείραμα, στην παραγοντική επισκόπηση τόσο ο συνδυασμός των στοιχείων στις βινιέτες όσο και η χορήγησή τους στα άτομα γίνεται με τυχαίο τρόπο. Αυτός ο τρόπος εφαρμογής των βινιέτων εμφανίστηκε πριν από επτά δεκαετίες περίπου στη διδακτορική διατριβή του Peter Rossi, ο οποίος την εμπνεύστηκε από την παρότρυνση του επόπτη καθηγητή του, τον Paul Lazarsfeld. Στη συνέχεια, και στις δύο περιπτώσεις πραγματοποιείται η δειγματοληψία, η ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων (Atzmüller & Steiner, 2010, Evans et al., 2015: 162-163, Taylor, 2006: 1190-1196). Επειδή, όμως, η ανάλυση των δεδομένων και τα μεθοδολογικά ζητήματα που προκύπτουν σε αυτές τις έρευνες είναι πέρα από τους σκοπούς αυτής της εργασίας, παραπέμπουμε ενδεικτικά στους Atzmüller & Steiner, 2010 και Taylor, 2006. Ένα σημαντικό πλεονέκτημα αυτής της τεχνικής είναι ότι, λόγω του πειραματικού σχεδιασμού των ιστοριών, μελετάται με περισσότερη ακρίβεια το αντικείμενο προς διερεύνηση, ενώ λόγω της δειγματοληπτικής έρευνας που ακολουθεί μπορεί να επιτυγχάνεται η γενικευσιμότητα των αποτελεσμάτων (Evans et al., 2015: 163-164).

Στην πιο απλουστευτική χρήση τους, οι ιστορίες διαμορφώνονται με βάση το θεωρητικό πλαίσιο και τον σκοπό του ερευνητή και σύμφωνα με τις γενικές οδηγίες του Πίνακα 1, χωρίς να αλλάξουν καθόλου τα στοιχεία από τα οποία αποτελούνται όταν δίνονται στους απαντώντες. Τα υποκείμενα αντιδρούν σε ίδιες αυτοτελείς περιγραφές επιλέγοντας ανάμεσα στις εναλλακτικές απαντήσεις που υπάρχουν στην κλίμακα που ακολουθεί. Η τεχνική αυτή εντοπίσαμε να αναφέρεται είτε ως «σκιαγράφηση με τιμή σταθερής μεταβλητής (Constant-variable-value vignette)» (Ulrich & Ratcliffe, 2008: 163) είτε ως «η προσέγγιση του απλού σεναρίου (the simple scenario approach)» (Herzog, 2017: 132-133) ή ως «παραδοσιακή βινιέτα περίπτωσης (traditional case vignette)» (Wallander, 2008: 28). Σύμφωνα με τους Wason et al. (2002: 42) «...είναι μία συσχετιστική μέθοδος για την αξιολόγηση των διομαδικών διαφορών...». Ο αριθμός των σεναρίων σε αυτή την περίπτωση εξαρτάται από τον ερευνητή, ενώ απαντά ο γενικός κανόνας ότι δεν θα πρέπει να είναι πάρα πολλά και να κουράσουν τα υποκείμενα. Αν και η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται συχνά, καθώς εδώ είναι πιο εύκολη η κατασκευή των σεναρίων, ο ερευνητής δεν μπορεί ποτέ να γνωρίζει ποιο από τα στοιχεία του σεναρίου (π.χ. το φύλο του ήρωα της ιστορίας ή η ηλικία) πυροδότησε την απάντηση των υποκειμένων (Wallander, 2008: 28).

Οι Ganong και Coleman (2006) προτείνουν μία άλλη εναλλακτική εκδοχή των παραπάνω χρήσεων των βινιέτων παντρεύοντας τις σταδιακά εξελισσόμενες σκιαγραφήσεις που χρησιμοποιούνται στη βρετανική ερευνητική παράδοση με τις βινιέτες παραγοντικών σχεδιασμών. Οι «πολλαπλών τμημάτων παραγοντικοί σχεδιασμοί βινιέτων (multiple segment factorial vignette designs)» αποτελούν στην ουσία

σενάρια που παρουσιάζονται αποσπασματικά στα άτομα, και σε κάθε τμήμα του σεναρίου τους ζητείται να δώσουν μία απάντηση σε κλειστές ερωτήσεις και να εξηγήσουν τον λόγο της απάντησής τους χωρίς περιορισμούς. Από τις σκιαγραφήσεις στις παραγοντικές επισκοπήσεις οι Ganong και Coleman πήραν την τυχαία δειγματοληψία των ατόμων και την τυχαία κατανομή των σεναρίων στα υποκείμενα της έρευνας και την, επίσης τυχαία, αλλά συστηματική, τοποθέτηση των διαφόρων τιμών των παραγόντων μαζί στις περιγραφές. Μάλιστα, καθώς προχωρά η ερευνητική διαδικασία, τα σενάρια εμπλουτίζονται με νέα στοιχεία και μεταβλητές προς διερεύνηση για την επίδρασή τους στις απαντήσεις των ατόμων και εδώ οι βινιέτες μπορούν να εφαρμοστούν και σε συνεντεύξεις, εκτός από ερωτηματολόγια.

Γενικά, οι σκιαγραφήσεις ως εργαλείο συλλογής δεδομένων ενδείκνυνται για τη διερεύνηση ζητημάτων για τα οποία οι άνθρωποι δε μιλούν εύκολα και μπορούν να φέρουν στο φως δεδομένα για τους αξιακούς προσανατολισμούς των ατόμων, για τον τρόπο που αποφασίζουν, τις πεποιθήσεις και τις νόρμες συμπεριφοράς (Barter & Renold, 2000: 318-319, Finch, 1987: 105). Μάλιστα, ο Pajares (1992: 307-328) τονίζει την ανάγκη διερεύνησης των πεποιθήσεων τόσο των εν δυνάμει όσο και των υπηρετούντων εκπαιδευτικών, καθώς μέσα από αυτές ο τρόπος δράσης των εκπαιδευτικών, ο τρόπος διεξαγωγής της διδασκαλίας ή η λήψη των αποφάσεών τους μπορούν να εξηγηθούν. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα από τέτοιου είδους έρευνες μπορούν να συμβάλλουν στον σχεδιασμό της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης των δασκάλων και να αυξήσουν τα αποτελέσματά τους. Λόγω των αρκετών θετικών στοιχείων που συγκεντρώνει η εν λόγω τεχνική μπορεί να εφαρμοστεί για τη διερεύνηση μίας ευρείας γκάμας θεμάτων σε κάθε επιστήμη, όπως και στην Παιδαγωγική. Έτσι, με τις σκιαγραφήσεις τόσο στον διεθνή όσο και στον ελλαδικό ερευνητικό χώρο της εκπαίδευσης έχουν μελετηθεί ποικίλα ζητήματα που ανήκουν στους διαφορετικούς κλάδους της Παιδαγωγικής επιστήμης (Χατζηδήμου, 2015).

3. Οι βινιέτες ως τεχνική ανάλυσης δεδομένων και παρουσίασης των ευρημάτων σε ποιοτικές έρευνες

Ήδη σε προηγούμενο σημείο κάναμε λόγο για αυτή την εφαρμογή των σκιαγραφήσεων ως έναν από τους εναλλακτικούς τρόπους που έχει στη διάθεσή του ο ερευνητής που ακολουθεί το ποιοτικό παράδειγμα για να αναλύσει τα δεδομένα του και να παρουσιάσει αυτά που βρήκε στο ερευνητικό σχηματικό εμποτίζοντάς τα με την ερμηνεία του. Οι βινιέτες εδώ βοηθούν τον ερευνητή να φέρει στο φως ένα κομμάτι της κοινωνικής πραγματικότητας και το νόημα που αποδίδουν οι δρώντες στο ερευνητικό πεδίο με έναν παραστατικό τρόπο.

Παράλληλα, ανοίγουν διάλογο με τον καταναλωτή της έρευνας και του επιτρέπουν να γίνει κοινωνός αυτής της πραγματικότητας, ενώ ο ερευνητής διατηρεί τον βασικό του ρόλο στην ανάλυση και την ερμηνεία των δεδομένων αφού επιλέγει τι

θα συμπεριλάβει στην περιγραφή και τι όχι, ικανοποιώντας έτσι η τεχνική τις αρχές της ποιοτικής έρευνας (Erickson, 1986: 149-151, Miles & Huberman, 1994: 10-83, Spalding & Phillips, 2007: 958-959, Χατζηδημού Κ. & Σταμοβλάσης, 2014: 53-61). Για αυτή την περίπτωση οι Ely, Vinz, Downing, και Anzul (1997: 70) αναφέρουν ότι οι βινιέτες:

«...είναι αφηγηματικές έρευνες που φέρουν μέσα τους μια ερμηνεία του προσώπου, της εμπειρίας, ή της κατάστασης που ο συγγραφέας περιγράφει... είναι σφιχτές συνοπτικές περιγραφές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εισάγουν χαρακτηριστές, να προδιαγράψουν γεγονότα και αναλύσεις που θα ακολουθήσουν, για να τονίσουν ιδιαίτερα ευρήματα, ή να συνοψίζουν ένα συγκεκριμένο θέμα ή ζήτημα στην ανάλυση και την ερμηνεία».

Ο ερευνητής για να κατασκευάσει αυτού του είδους τις σκιαγραφήσεις παραμένει στον ερευνητικό χώρο και με τη χρήση των διάφορων ποιοτικών εργαλείων συλλέγει τα δεδομένα. Στη συνέχεια λειτουργεί επιλεκτικά για το ποια στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν στην αφήγησή του. Τα στοιχεία των περιγραφών μπορεί να προέρχονται από ένα μόνο εργαλείο ή να αποτελούν σύνθεση από διάφορα εργαλεία. Ακόμα, οι αφηγήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αναδείξουν και να παρουσιάσουν ένα θέμα ή κάποιο από τα ευρήματα που θα προκύψουν από την ανάλυση των δεδομένων με τις διάφορες ποιοτικές μεθόδους, όπως αναφέρεται στον παραπάνω ορισμό. Έτσι, ο ερευνητής κατασκευάζει μία πειστική αφήγηση για το υπό διερεύνηση αντικείμενο, απαντώντας στα ερευνητικά του ερωτήματα (Erickson, 1986: 149-151, Spalding & Phillips, 2007: 956-960).

Οι Ely et al. (1997: 70-78) παρουσιάζουν επίσης και τα διαφορετικά είδη τέτοιων σκιαγραφήσεων. Πιο συγκεκριμένα, ανάλογα με τον σκοπό του ερευνητή, μπορεί το επίκεντρο της περιγραφής να αποτελέσει ένα απόσπασμα, μία σκηνή από ένα γεγονός ή μία κατάσταση αντανακλώντας τα ευρήματα («snapshot vignettes») ή το αντικείμενο να είναι ένα πρόσωπο που θα επιχειρήσει ο ερευνητής να σκιαγραφήσει για να προβάλει τη ζωή του, την προσωπικότητά του ή οτιδήποτε άλλο είναι το αντικείμενο της έρευνας («portrait/characterization vignettes»). Οι βινιέτες μπορούν να αποτυπώνουν γεγονότα που διεξάγονται συνέχεια στερεότυπα («rerun vignettes») είτε τέλος, να περιγράφεται ένα σύνολο συμβάντων που καλύπτουν ένα μεγάλο χρονικό διάστημα («moving vignettes»), αν και η ταυτόχρονη χρησιμοποίηση των διαφορετικών ειδών είναι επίσης επιθυμητή.

Η αφήγηση μπορεί να είναι τριτοπρόσωπη ή πρωτοπρόσωπη, με τον ερευνητή να περιγράφει τα γεγονότα παίρνοντας μία ξεκάθαρη θέση, είτε να είναι πρωτοπρόσωπη σαν να τα αφηγείται ο ίδιος ο συμμετέχοντας στην έρευνα. Βέβαια, στη δεύτερη περίπτωση μπορεί να απειληθεί η εγκυρότητα με τη νόθευση των δεδομένων από τον ερευνητή και γι' αυτό, προτείνεται, μετά την κατασκευή της σκιαγράφησης, αυτή να ελεγχθεί από τα άτομα (Ely et al., 1997: 70-78, Spalding & Phillips, 2007: 957-959). Ωστόσο, επειδή ο ερευνητής για να διαμορφώσει τις βινιέτες ανα-

λύει τα δεδομένα και αποδίδει νόημα σ' αυτά προβαίνοντας σε μία συνθετική και αφαιρετική διαδικασία με τα στοιχεία που έχει συγκεντρώσει, οι παραγόμενες αφηγήσεις δεν είναι η απόφια πραγματικότητα. Επίσης, τονίζεται ότι επειδή οι βινιέτες εδώ χρησιμοποιούνται για να βοηθήσουν τον ερευνητή να αναλύσει και να καταγράψει τα ευρήματά του προσδίδοντας αληθοφάνεια, πρέπει να παρουσιάζονται αρκετές τέτοιες αφηγήσεις συνδυασμένες μεταξύ τους μαζί με την ερμηνεία του κατασκευαστή τους σε συνδυασμό με άλλες τεχνικές παρουσίασης των ευρημάτων (Erickson, 1986: 149-150).

4. Άλλες εφαρμογές των βινιτών

Ιδίως στην εκπαίδευση και κατάρτιση των εν δυνάμει εκπαιδευτικών, οι βινιέτες έχουν χρησιμοποιηθεί και ως μία τεχνική που συμβάλει στην εκμάθηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων για τους εκπαιδευόμενους («διδασκτικό εργαλείο»), αλλά και ως ένας τρόπος εκτίμησης των παραγόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων («εργαλείο αξιολόγησης»). Στην περίπτωση αυτή οι σκιαγραφήσεις διαμορφώνονται με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές που ήδη έχουν αναφερθεί παραπάνω και βάσει της διδακτέας ύλης για να εκπληρώσουν τους ειδικούς σκοπούς τους εδώ, περιγράφοντας σκηνές από τη σχολική αίθουσα και τη διδακτική και εκπαιδευτική πραγματικότητα γενικά.

Με την παροχή όλο και λιγότερης βοήθειας στους διδασκόμενους, τεχνική γνώση ως «σκαλωσιά», και σε συνδυασμό με ορισμένες δραστηριότητες, οι σκιαγραφήσεις χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία. Ειδικότερα, ο διδάσκοντας στην αρχή δείχνει πώς θα πρέπει οι φοιτητές να αντιμετωπίσουν τη δραστηριότητα με τις βινιέτες. Έπειτα, εκτελεί τη δραστηριότητα με τους φοιτητές καθοδηγώντας τους, ενώ στη συνέχεια οι εκπαιδευόμενοι δουλεύουν ομαδικά με συμφοιτητές τους μέχρι να καταλήξουν να εκτελέσουν μόνοι τους τη διαδικασία.

Από την άλλη, για την αξιολόγηση και την εκτίμηση της επίτευξης ή μη των διδακτικών στόχων, οι εκπαιδευόμενοι εκτίθενται σε κοινά ερεθίσματα (όμοιες περιγραφές) μελετώντας καλές διδακτικές πρακτικές ή βρίσκοντας λύση σε προβληματικές καταστάσεις, όπου ενθαρρύνεται ο πλουραλισμός απόψεων (Jeffries & Maeder, 2009: 22-28 & 2011: 161-165, Veal, 2002). Ακόμα, οι Jeffries και Maeder (2011: 163-164) διακρίνουν τις βινιέτες από τη μελέτη περίπτωσης που μπορεί και αυτή να χρησιμοποιηθεί για διδακτικούς σκοπούς –και λανθασμένα μπορούν να ταυτιστούν–, επισημαίνοντας ότι οι σκιαγραφήσεις είναι πιο απλά σχεδιασμένες, με υποθετικά στοιχεία και αποτελούνται από 50 έως 200 λέξεις, ενώ επιτρέπουν την εμφάνιση των διαφορετικών απόψεων των εκπαιδευόμενων.¹

1. Χρειάζεται να αναφερθεί ότι εδώ κάνουμε λόγο για τη μελέτη περίπτωσης ως εργαλείο για την επίτευξη διδακτικών σκοπών όπως χρησιμοποιείται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση όπου παρουσιάζονται

Τέλος, εντοπίσαμε στη βιβλιογραφία τις σκιαγραφήσεις να χρησιμοποιούνται και για να αντιμετωπίσουν μεθοδολογικά προβλήματα σε ερευνητικά εργαλεία και στις κλίμακες μέτρησης. Ο King και οι συνεργάτες του πριν δεκατρία χρόνια χρησιμοποίησαν τις υποθετικές ιστορίες μετά από κάθε ερώτημα σε ερωτηματολόγιο δειγματοληπτικής έρευνας, προκειμένου να απομονώσουν σε αυτές τη διαφοροποίηση των απαντήσεων των ατόμων στις κλίμακες μέτρησης εξαιτίας της ιδιοσυστασίας των ατόμων και των λαών. Έπειτα, η παραπάνω επίδραση αφαιρέθηκε από τις ατομικές απαντήσεις (King & Wand, 2007). Η τεχνική αυτή ονομάστηκε «βινιέτες αγκύρωσης (anchoring vignettes)» και λόγω του λίγου διαθέσιμου χώρου, παραπέμπουμε ενδεικτικά τον αναγνώστη στους King and Wand (2007). Η Martin (2006: 4-19), επίσης, επισημαίνει ότι με τη βοήθεια των σκιαγραφήσεων ο ερευνητής μπορεί να κατασκευάσει ερωτηματολόγια που θα μετράνε με περισσότερη ακρίβεια το αντικείμενο προς διερεύνηση, καθώς μέσα από τις βινιέτες ο ερευνητής βλέπει την καταλληλότητα των ερωτήσεων και το αν τα άτομα τις αντιλαμβάνονται με τον τρόπο που τις θέτει ο ερευνητής.

5. Επίλογος

Οι βινιέτες αποτελούν, λοιπόν, μία τεχνική με αρκετές παραλλαγές που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ποικίλους ερευνητικούς σκοπούς και δίνει τη δυνατότητα διερεύνησης μιας μεγάλης ποικιλίας ζητημάτων. Βέβαια, αν και συγκεντρώνει σημαντικά θετικά στοιχεία σε κάθε περίπτωση, η τεχνική δε στερείται μειονεκτημάτων. Για παράδειγμα, στην εφαρμογή των υποθετικών σεναρίων για τη συγκέντρωση δεδομένων, μία δυσκολία που τονίζεται εμφαντικά από τους ερευνητές είναι η αδυναμία αντιστοιχίας των πραγματικών αντιδράσεων των απαντώντων με τις αντιδράσεις τους στα σεναρία (Hughes, 1998: 382-385). Ακόμη, η διαμόρφωση των ιστοριών είναι μία χρονοβόρα διαδικασία, παράμετρος που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για όσους πρόκειται να τις εφαρμόσουν.

Ωστόσο, θεωρούμε ότι αν οι σκιαγραφήσεις σχεδιαστούν με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές που προτείνονται στη βιβλιογραφία και με έμφαση στους ποιοτικούς δείκτες της έρευνας, μπορούν να αποτελέσουν ένα σημαντικό εργαλείο που έρχεται να προστεθεί στη φαρέτρα των ερευνητών στην εκπαίδευση. Παρ' όλα αυτά φαίνεται πως στον εκπαιδευτικό χώρο πολύ λίγες έρευνες έχουν εκμεταλλευτεί τα πλεονεκτήματα των σκιαγραφήσεων και κάνουν χρήση της τεχνικής. Μάλιστα, ιδίως για τις βινιέτες σε παραγοντικούς σχεδιασμούς, παρατηρείται και διεθνώς έλλειψη

προβληματικά ζητήματα και οι εκπαιδευόμενοι πρέπει να στοχαστούν πάνω σε αυτά και όχι για την ποιοτική ερευνητική μέθοδο που στοχεύει να μελετήσει και να περιγράψει συγκεκριμένες περιπτώσεις σε βάθος, μία διάκριση που δεν επισημαίνεται στη βιβλιογραφία και μπορεί να προκαλέσει σύγχυση ιδίως στους νεότερους ερευνητές (Cohenetal., 2007: 309-325, Stivers, 1991: 8-9).

εκπαιδευτικών ερευνών που να τις χρησιμοποιούν, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις λοιπές κοινωνικές επιστήμες.

Ακόμα, οι βινιέτες και ως διδακτικό εργαλείο και ως τρόπος αξιολόγησης της μαθησιακής διαδικασίας, μπορούν να αποβούν εξαιρετικά χρήσιμες και για τους διδάσκοντες στα τμήματα προετοιμασίας των εκπαιδευτικών, αλλά και στα προγράμματα επιμόρφωσης των υπηρετούντων εκπαιδευτικών, επιτρέποντας τη «σύζευξη θεωρίας και πράξης» (Jeffries & Maeder, 2011: 164).

Βιβλιογραφία

- Angelides, P., Leigh, J., & Gibbs, P. (2004). Analyzing Practice for Improving Schools: The Study of Vignettes. *School Effectiveness and School Improvement*, 15(3-4): 467-485. doi:10.1080/09243450512331383282
- Atzmüller, C. & Steiner, P.M. (2010). Experimental vignette studies in survey research. *Methodology: European Journal of Research Methods for the Behavioral and Social Sciences*, 6(3): 128-138. doi:10.1027/1614-2241/a000014
- Barter, C.A. & Renold, E. (1999). The use of vignettes in qualitative research. *Social Research Update*, 25. Retrieved May 31, 2017 from <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU25.html>
- Barter, C. & Renold, E. (2000). 'I wanna tell you a story': Exploring the application of vignettes in qualitative research with children and young people. *International Journal of Social Research Methodology*, 3(4): 307-323. doi: 10.1080/13645570050178594
- Bloor, M. & Wood, F. (2006). *Keywords in qualitative methods: A vocabulary of research concepts*. London: Sage.
- Βουγιούκας, Κ., Βεντούλη, Κ., & Μπαλλή, Β. (2012). Οι συγκρούσεις των παιδιών και οι τρόποι διαχείρισής τους από τους εκπαιδευτικούς: συσχετίσεις με τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών και τους χαρακτηρισμούς που αποδίδουν οι ίδιοι στα παιδιά. *Επιστημονική Επετηρίδα του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 24: 4-31. Ανακτήθηκε στις 31 Μαΐου 2017, από ptde.uoi.gr/ptde_files/epetirida/Vol24_2012.pdf
- Bradbury-Jones, C., Taylor, J., & Herber, O.R. (2014). Vignette development and administration: A framework for protecting research participants. *International Journal of Social Research Methodology*, 17(4): 427-440. doi: 10.1080/13645579.2012.750833
- Campbell, P.B. (1996). *How would I handle that? Using vignettes to promote good math and science education*. Washington, DC: American Association for the Advancement of Science, Collaboration for Equity. Retrieved May 31, 2017 from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED413170.pdf>
- Caro, F. G., Yee, C., Levien, S., Gottlieb A. S., Winter, J., McFadden, D. L., & Ho, T. H. (2012). Choosing Among Residential Options: Results of a Vignette Experiment. *Research on Aging*, 34(1): 3-33. doi: 10.1177/0164027511404032
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθάρα, & Μ. Φιλοπούλου, Μετ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας* (Ν. Κουβαράκου, μετ. & Χ. Τσορμπατζούδης, επιμ.). Αθήνα: Ίων/Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝ».
- Ely, M., Vinz, R., Downing, M., & Anzul, M. (1997). *On writing qualitative research: Living by words*. London, Washington, D.C.: The Falmer Press.
- Erickson, F. (1986). Qualitative Methods in Research on Teaching. In M. Wittrockk (Ed.), *Handbook of Research on Teaching* (3rd ed., pp. 119-161). New York: Mac Millan.
- Evans, S. C., Roberts, M. C., Keeley, J. W., Blossom, J. B., Amaro, C. M., Garcia, A. M., Stough, C. O., Canter, K. S., Robles, R., . . . Reed, G. M. (2015). Vignette methodologies for studying clinicians' decision-making: Validity, utility, and application in ICD-11 field studies. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 15: 160-170. doi: 10.1016/j.ijchp.2014.12.001
- Finch, J. (1987). The vignette technique in survey research. *Sociology*, 21(1): 105-114. doi: 10.1177/0038038587021001008
- Ganong, L.H. & Coleman, M. (2006). Multiple Segment Factorial Vignette Designs. *Journal of Marriage and Family*, 68(2): 455-468. doi: 10.1111/j.1741-3737.2006.00264.x
- Gould, D. (1996). Using vignettes to collect data for nursing research studies: How valid are the findings? *Journal of Clinical Nursing*, 5(4): 207-212. doi:10.1111/j.1365-2702.1996.tb00253.x
- Herzog, S. (2017). Experimental Analysis of Attitudes: The Factorial-Survey Approach. *Open Journal of Social Sciences*, 5: 126-156. doi: 10.4236/jss.2017.51011
- Hughes, R. (1998). Considering the vignette technique and its application to a study of drug infecting and HIV risk and safer behavior. *Sociology of Health & Illness*, 20(3): 381-400. doi: 10.1111/1467-9566.00107
- Hughes, R. & Huby, M. (2004). The construction and interpretation of vignettes in social research. *Social Work & Social Sciences Review*, 11(1): 36-51.
- Jeffries, C. & Maeder, D. W. (2009). The Effect of Scaffolded Vignette Instruction on Student Mastery of Subject Matter. *The Teacher Educator*, 44(1): 21-39.
- Jeffries, C. & Maeder, D. W. (2011). Comparing Vignette Instruction and Assessment Tasks to Classroom Observations and Reflections. *The Teacher Educator*, 46(2): 161-175. doi: 10.1080/08878730.2011.552667
- Jenkins, N., Bloor, M., Fischer, J., Berney, L., & Neale, J. (2010). Putting it in context: The use of vignettes in qualitative interviewing. *Qualitative Research*, 10(2): 175-198. doi:10.1177/1468794109356737
- King, G. & Wand, J. (2007). Comparing incomparable survey responses: Evaluating and selecting anchoring vignettes. *Political Analysis*, 15(1): 46-66. doi:10.1093/pan/15(1)
- Lodico, M. G., Spaulding, D. T., & Voegtler, K. H. (2006). *Methods in Educational Research: From Theory to Practice*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Λουάρη, Μ. (2014). *Η βιβλιοθεραπεία στην εκπαίδευση: προετοιμασία μαθητών δημοτικού σχολείου για την ένταξη παιδιών με αναπηρία*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Ανακτήθηκε στις 31 Μαΐου 2017, από <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/37178#page/1/mode/2up>
- Martin, E. (2006). *Vignettes and respondent debriefing for questionnaire design and evaluation* (Re-

- search Report Series, Survey Methodology #2006-8). Washington, D.C.: U.S. Bureau of Census. Retrieved May 31, 2017 from scholar.google.gr
- Miles, M.B. (1990). New methods for qualitative data collection and analysis: vignettes and pre-structured cases. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 3(1), 37-51. doi: 10.1080/0951839900030104
- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- O' Reilly, M. & Dogra, N. (2017). *Interviewing Children and Young People for Research*. London: SAGE.
- Pajares, F.M. (1992). Teachers' Beliefs and Educational Research: Cleaning up a Messy Construct. *Review of Educational Research*, 62(3): 307- 32. doi:10.3102/00346543062003307
- Παναγιώτου-Χαριλάου, Α. & Τσιάκκικος, Α. (2011). Η διαχείριση συγκρούσεων στους εκπαιδευτικούς οργανισμούς: ποιο στίλ υιοθετούν οι διευθυντές της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης; *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 52: 134-153.
- Πεδιαδίτης, Α. Δ. (2009). *Η εκπαιδευτική έρευνα ως αντικείμενο μελέτης και ως πεδίο κοινωνικών αναπαραστάσεων του επαγγέλματος των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Ανακτήθηκε στις 31 Μαΐου 2017, από <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/18783#page/1/mode/2up>
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές* (Β. Νταλάκου & Κ. Βασιλικού, & Κ. Μιχαλοπούλου, επιμ.). Αθήνα: Gutenberg.
- Roche, K. W. (1997). *Principals' responses to moral and ethical dilemmas in Catholic school settings*. Unpublished doctoral dissertation, Department of Theory and Policy Studies in Education, University of Toronto. Retrieved May 31, 2017 from <https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/10582/1/NQ27770.pdf>
- Salmons, J. E. (2016). *Doing Qualitative Research Online*. Thousand Oaks, CA: Sage publications.
- Simon, M. & Tierney, R. (2011). *Use of vignettes in educational research on sensitive teaching functions such as assessment*. Retrieved May 31, 2017 from <http://www.icsei.net/icsei2011/Full%20Papers/0153.pdf>
- Soydan, H. (1996). Using the vignette method in cross-cultural comparisons. In L. Hantrais & S. Mangen (Eds.), *Cross-National Research Methods in the Social Sciences* (pp. 120-128). London & New York: Pinter.
- Spalding, N.J. & Phillips, T. (2007). Exploring the use of vignettes: From validity to trustworthiness. *Qualitative Health Research*, 17(7): 954-962. doi: 10.1177/1049732307306187
- Stivers, J. (1991, April). *An Introduction to Case Use in Teacher Education*. Paper presented at the Annual Meeting of the Confederated Organizations for Teacher Education: American Association of Colleges for Teacher Education and New York State Association of Teacher Educators, New York. Retrieved May 31, 2017 from <https://eric.ed.gov/?id=ED348366>
- Στραβάκου, Π.Α. (2006). Η Εμπειρική επιστήμη κατά τον Κ. Popper ως κύριο εκπρόσωπο του Κριτικού Ορθολογισμού. Στο Ε. Ταράτορη, Γ. Παπαγεωργίου, Ι. Πετρόπουλος & Π. Στραβάκου (επιμ.), *Επετειακός Τόμος: Για τα 20 χρόνια λειτουργίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θρά-*

- κης 1986-2006 (σσ. 123-133). Αλεξανδρούπολη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε.
- Ταρατόρι-Τσαλκατίδου, Ελ. (2015). Σχολική αξιολόγηση. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη Εκδόσεις Α.Ε.
- Taylor, B.J. (2006). Factorial Surveys: Using Vignettes to Study Professional Judgement. *The British Journal of Social Work*, 36(7): 1187-1207. doi: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch345>
- Ulrich, C.M. & Ratcliffe, S. J. (2008). Hypothetical vignettes in empirical bioethics research. In L. Jacoby & L.A. Siminoff (Eds.), *Empirical methods for bioethics: A primer* (pp. 161-181). Amsterdam: Elsevier JAI.
- Veal, W.R. (2002). *Content specific vignettes as tools for research and teaching*. Retrieved May 31, 2017 from wolfweb.unr.edu/homepage/crowther/ejse/veal.pdf
- Wallander, L. (2008). *Measuring Professional Judgements: An Application of the Factorial Survey Approach to the Field of Social Work*. Stockholm: StockholmsUniversitet (doctoral dissertation). Retrieved May 31, 2017 from www.academia.edu
- Wason, K. D., Polonsky, M. J. & Hyman, M. R. (2002). Designing vignette studies in marketing. *Australasian Marketing Journal*, 10(3): 41-58. Retrieved May 31, 2017 from www.sciencedirect.com
- Wilks, T. (2004). The use of vignettes in qualitative research into social work values. *Qualitative Social Work*, 3(1): 78-87. doi:10.1177/1473325004041133
- Χατζηδήμου, Δ. (2015). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Συμβολή στη διάχυση της παιδαγωγικής σκέψης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη Εκδόσεις Α.Ε.
- Χατζηδήμου, Κ. Δ. & Σταμοβλάσης, Δ. Ε. (2014). *Εκπαιδευτική έρευνα και διδακτική της γλώσσας: Εφαρμογή των αρχών της ποσοτικής και ποιοτικής μεθοδολογίας στο ερευνητικό πεδίο της διδακτικής της γλώσσας*. Αθήνα: Διάδραση.

